

Referat dla Rodziców

„Zapobieganie niepowodzeniom i trudnościom szkolnym”

Znajomość rozwoju psychicznego dzieci i młodzieży ma duże, jeśli nie pierwszorzędne znaczenie dla każdego dorosłego, a w szczególności dla rodziców oraz nauczycieli i wychowawców. Już szwajcarski psycholog Jean Piaget (*Narodziny inteligencji dzieci*, Warszawa 1951), wykazał, że świat myślenia dziecka jest odmienny od człowieka dorosłego i w trakcie rozwoju osobniczego ulega modyfikacji. Sam zaś proces rozwoju psychicznego nie polega na zwiększaniu się istniejących już zdolności, lecz przeciwnie – jest bowiem ciągłym przekształcaniem się całokształtu życia psychicznego. Stąd pojawiają się u człowieka nowe stany psychiczne, których wcześniej nie było, potem różnicują się one coraz bardziej. Stany psychiczne, początkowo proste stają się z wiekiem coraz bardziej złożone. Szczególnym czasem tych przemian jest wiek dorastania. Wtedy też to zmieniają się stosunki relacje i znaczenie poszczególnych rodzajów zjawisk psychicznych.

W świetle tych rozważań oczywistym staje się fakt, iż nie można patrzeć na dziecko jako na miniaturkę człowieka dorosłego, bo jego rozwój to nie tylko proces wzrostu. Jeśli chcemy trafnie ocenić postępowanie dziecka, musimy wziąć pod uwagę stopień jego rozwoju oraz warunki w jakich przebywa na co dzień. Dziecko jest bowiem istotą o swoistej indywidualnej i niepowtarzalnej strukturze psychicznej, a jego rozwój ma określone właściwe sobie tempo, kierunek, płaszczyzny i okresy. Jeżeli przeanalizujemy kierunek i tempo rozwoju psychicznego, to stwierdzimy, że nie jest on równomierny, ale ma charakter skokowy. Stąd okresy szybkiego rozwoju i jakby zwolnienia. Intensywnym zaś czasem przyspieszenia jest właśnie okres dorastania, dlatego ważne jest, by szczególnie w tym okresie nadać rozwojowi psychicznemu właściwy pozytywny kierunek. Warto uświadomić sobie też fakt, iż rozwój psychiczny, który zachodzi na wielu płaszczyznach : intelektualnej, uczuciowej, społecznej, moralnej i religijnej, nie ma końca, w przeciwieństwie do rozwoju biologicznego, który kończy się około 24 roku życia.

Psychologowie wyróżnili okresy, inaczej etapy rozwoju człowieka. Prezentuję poniżej rozważania naukowców na ten temat:

Maria Żebrowska (*Psychologia rozwojowa*, Warszawa 1973, s. 93.) wyróżnia siedem okresów rozwoju człowieka :

- niemowlęstwo – pierwszy rok,
- okres ponimowlęcy – 1 – 3
- okres przedszkolny – 3 – 7
- młodszy wiek szkolny – 7 – 11/12
- okres dorastania – 12/13 – 17/18
- okres młodzieńczy – 18 – 24
- okres dojrzały – od 24 roku życia.

M Kreutz wyróżnia takie siedem okresów :

I – wczesne dzieciństwo 0 – 5

II – okres zastoju – 5 – 7

III – okres obiektywny – 7 – 11

IV – okres przekory

V – okres dojrzewania – 14 – 17

VI – okres harmonizacji - 17 – 21

VII – wiek dojrzały od 21 roku życia (za W. Szewczyk, *Zarys psychologii*, Tarnów 1998, s. 73,)

Jeszcze inaczej dzieli rozwój E. Hurlach (*Rozwój dziecka*, Warszawa 1985, s.85.):

1. okres prenatalny
2. okres noworodka 14 dni po narodzeniu
3. niemowlęstwo od 2 tygodni do 2 roku życia
4. wczesne dzieciństwo 2 – 6 lat
5. późne dzieciństwo 6 – 13/14 lat
6. dojrzewanie 11 – 16 lat.

Wydaje się, iż najbardziej trafny i pełny jest podział według M. Żebrowskiej. Wł. Szewczyk, (*op.cit.*, s. 73.) proponuje, by poszerzyć go o okres prenatalny oraz czas starzenia się i starości od ok. 60 roku życia

Maria Żebrowska nazywa zatem interesujący mnie przedział wiekiem dorastania. Ten szczególny czas między 12/13 a 17/18 rokiem życia bywa też tradycyjnie nazywany wiekiem dojrzewania. Ja jednak będę stosować nazwę wiek dorastania, gdyż podkreśla ona pełny rozwój dziecka w tym czasie, podczas gdy druga tradycyjna nazwa, zawęża go tylko do rozwoju biologicznego jednostki.

W omawianym okresie, na przestrzeni kilku lat zachodzą u dzieci wyraźne zmiany biologiczne i psychiczne, które mają decydujący wpływ na życie dorosłe człowieka.

Przemiany biologiczne to : przyspieszony wzrost, dysproporcje w sylwetce, zmiany w proporcji ciała, pojawienie się zarostu, pierwszorzędne i drugorzędne cechy płciowe, przemiany hormonalne, wzmożona wrażliwość układu nerwowego. Osiągnięta zostaje dojrzałość fizjologiczna, którą u dziewcząt wyznacza pierwsza menstruacja, a u chłopców pierwsza polucja. Znany jest fakt tzw. akceleracji, czyli przyspieszonego rozwoju, gdyż zmiany te zachodzą szybciej aniżeli 50 lat temu.

Swoistym i kluczowym dla dorosłego życia jest w tym czasie rozwój psychiczny. Przemiany psychiczne zachodzą na wszystkich wymienionych wcześniej płaszczyznach.

Na płaszczyźnie intelektualnej (poznawczej) następuje odkrycie tzw. jaźni – odkrycie wewnętrznego „ja” , a co za tym idzie introspekcyjne wejście w swój świat wewnętrzny – świat psychiki, uczuć, przy jednoczesnym odwracaniu się od dotychczasowego zainteresowania tylko światem zewnętrznym. Dorastając, dziecko odkrywa w sobie świat uczuć i myśli, staje się świadome własnej odrębności i niepowtarzalności. Dużą rolę odgrywają: fantazja, wyobraźnia, skłonność do marzeń, trudność skupienia uwagi, niechęć do wysiłku umysłowego, szybsze meczenie się. Z tym sprzęga się postawa krytycyzmu wobec świata dorosłych, a co za tym idzie instytucji przez nich stworzonych, ideałów i wartości przez nich głoszonych i wyznawanych. Młody człowiek zaczyna szukać własnych autorytetów i ideałów. Tworzy siebie samego, zarówno w sferze realności – jaki jestem, oraz w sferze ideałów, marzeń – jaki chciałbym być.

Na płaszczyźnie emocjonalnej zaznacza się wzmożona pobudliwość, brak równowagi uczuciowej, częste zmiany nastroju. Zmiany te są widoczne nie tylko w treści przeżyć emocjonalnych, ale też w formie, czyli przebiegu intensywności i dynamice. W procesie kształtowania się woli powszechne jest wtedy zjawisko przekory i buntu.

Kolejnym ważnym aspektem rozwoju jest kształtowanie się w okresie dorastania stosunku do płci przeciwnej. Jest to czas pierwszych przyjaźni, miłości. Właściwe relacje, wzorce są w tej sferze bardzo ważne, bo młodzież

dorastając coraz głębiej i pełniej wchodzi w problemy życia społecznego, gdzie na każdym kroku są obecne wzajemne relacje obu płci.

Jest to też czas tworzenia i wchodzenia w młodzieżową podkulturę – własny styl ubierania się, język, sposób bycia. Także na tym tle może dochodzić do konfliktów z rodzicami i starszymi.

Z tej ogólnej charakterystyki wieku dorastania jasno wynika, że skomplikowane procesy rozwojowe – od dojrzewania biologicznego poprzez nowe formy kontaktów i działań społecznych, aż do głębokiego procesu przeobrażania się na wszystkich płaszczyznach rozwoju psychicznego – sprawiają, że młodzież ma dużo problemów z codziennymi prawidłowymi relacjami nie tylko w grupie rówieśniczej, ale przede wszystkim w kontaktach z dorosłymi. Często nie potrafi dostosować się do nowych zadań, sytuacji, ról społecznych.

Niestety, nierzadko dom nie jest miejscem, w którym są zapewnione warunki do prawidłowego rozwoju, co w tym wieku ma szczególnie niekorzystny wydźwięk. Mądry wychowawca bogaty w wiedzę psychologiczną – pedagogiczną oraz doświadczenie, powinien prawidłowo oddziaływać na ucznia, pamiętając, że bunt, przekora, poszukiwanie wartości i ideałów to bardzo wyjątkowy proces stawania się dorosłym człowiekiem. Właściwym jest więc wspieranie wychowanka i domu rodzinnego w procesie prawidłowego wychowania w wieku dorastania.

Autor:

Barbara Korol-Adamczyk